

Hasan Tahsin San(1865-1951)

1865 yılında Selanik'in Katerin kasabasının Paşa Mahallesi'nde doğmuştur. Katerin Kazası İdare Meclisi üyelerinden Ali Ağapulo'nun oğludur. Hasan Tahsin Bey'in annesi Fitnat Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini Selanik Rüştüyesinde tamamladıktan sonra 13 Mart 1880'de Selanik Düyun-u Umumiye Muhasebe Kaleminde kâtip olarak devlet hizmetine girmiştir. 13 Şubat 1882'de Katerin kazası Bidayet Mahkemesinde sorgu hâkim yardımcılığına atanmıştır. 23 Eylül 1883'ten itibaren mukavelat muharirliğini (Noterlik) üstlenmiştir. 2 Haziran 1892'de Girit'in Kandiya sancağı polis komiserliğine nakledilmiştir. 26 Ekim 1895'te Girit'e bağlı Kinoryo'ya, 28 Şubat 1897'de Yemen'de Muhail'e kaymakam olarak atanmıştır. 2 Mart 1900'de Aydın sancağı Bozdoğan kazası kaymakamlığına tayin edilmiştir. 7 yıldan fazla Bozdoğan'da kaymakam olarak görev yapan Hasan Tahsin Bey 4 Ağustos 1907'de Nif, 13 Ekim 1908'de Kuşadası, 24 Mayıs 1910'da Urfa, 1 Şubat 1912'de Bulanık, 12 Şubat 1912'de Çal'da kaymakamlık yapmıştır. 50 yaşında iken 13 Mayıs 1915'te I. Dünya Savaşı devam ederken emekliye ayrılmıştır. Emeklilik sonrası yaşamını Nazilli'de sürdüren Hasan Tahsin Bey İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi ve Aydın sancağı'nın da işgal tehlikesi yaşaması nedeniyle oluşturulan Kuva-yı Milliye teşkilatında yer almış Nazilli Heyet-i Milliyesinde çalışmaları olmuştur.

Meclisteki Aydın mebuslarının en aktifi olan Hasan Tahsin Bey, seçildiğinde 55 yaşında idi. Hasan Tahsin Bey ikinci seçmenlerin 51 oyu ile Aydın mebusu seçilmiştir. Sicil numarası 38'dir. Fazla izin kullanmadığı dilekçelerinden anlaşılan Hasan Tahsin Bey Mecliste İktisat, Bayındırlık ve Dilekçe komisyonlarında çalışmıştır. Tahsin Bey'in Meclis'te 1920 yılına ait herhangi bir şubede görev kaydı bulunmamaktadır. Ancak 1921 yılında 5. şube, 1922 yılında 1. şube, 1924 yılında 2. şubede görev yapmıştır. Tahsin Bey 1920 yılında Umuru İktisadiye, 1921 yılında İstida, 1922 yılında Nafia encümenliklerinde çalışmıştır. Tahsin Bey'in ilk BMM'de I. Gruba mensup olduğu Fahri Çoker, Ahmet Demirel, İhsan Güneş'in eserlerinde belirtilmiştir.

Hasan Tahsin Bey TBMM'nin I. Toplantı yılında Dilekçe Komisyonunun Başkanlığını da yapmıştır. 26 Ocak 1922'de Harp Encümeni kararıyla Ordu geri hizmetlerine yardım ve gözetimle görevlendirilmiştir. Hasan Tahsin Bey'in I.Dönem TBMM'de Meclis Genel Kurulunda çeşitli konularda 95, gizli celse görüşmelerinde 18 konuşması vardır. 1 gensoru, 3 teklifi bulunmaktadır. Hasan Tahsin Bey'in teklifleri; şehit çocuklarının sokakta bırakılmaması, İdare-i Vilayet ve Tedrisat-ı İptidaiye/İlköğretim Geçici Yasası'nın tadili, Söke'de açılmış olan Dar'ül Eytam(Yetimhane) için tahsisat

ayrılması ve hapishanelerin ıslahı hakkındadır.

Hasan Tahsin Bey, Mecliste konuşulan, tartışılan konuları yakından takip eden bir mebus olarak dikkati çekmektedir. Sık sık kürsüye çıkarak düşüncelerini açıklamaktan çekinmeyen Hasan Tahsin Bey, Cenova Konferansı'na katılmayan Hariciye Vekili'nden hesap soracak kadar da özgüvene sahiptir Eğitimle ilgili konularda hassas olan Hasan Tahsin Bey, Kütahya livası öğretmenlerinin maaşlarının alamadıklarına dair İzmir Mebusu Reşid Bey'in soru önergesine destek olarak önerilerini ve değerlendirmelerini yapmıştır. Ekonomi konularını da yakından takip eden Hasan Tahsin Bey, bütün bütçe görüşmelerinde, temettü vergisi, aşar vergisi gibi çeşitli vergi düzenlemelerinde, Men-i Müskirat Kanunu'nda söz almış, haksızlık olacağına inandığı uygulamalar konusunda da fikri açıkça beyan etmiştir. Örneğin aşar vergisinin teslise(üçleme yöntemi) raptı hakkındaki kanun teklifi üzerine söz konusu teklifin uygulamada daha büyük haksızlıklar getireceği için reddedilmesini istemiştir; Bunların dışında icra vekillerinin seçilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar, Şura-yı Devlet teşkili, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu gibi düzenlemeler hakkında da konuşmalar yapmıştır.

Hasan Tahsin Bey'in I.TBMM'nin 1 Mart 1922-16 Nisan 1923 arasındaki Gizli Celse Oturumlarında da 18 konuşması bulunmaktadır. Konuşma konularından bazıları şunlardır: Başkomutanlık Kanunu'nun müzakeresi, Suriye ile yapılacak Gümrük İtirafnamesi hakkındaki Bakanlar Kurulu kararı hakkında, Dr. Rıza Nur ve Abdullah Azmi Bey'in siyasi durum hakkındaki konuşmalarına cevapları, Londra Konferansı'na gidecek Barış Heyeti ve bu heyete verilen talimatlar hakkında Heyet-i Vekile tezkeresi, Malta sürgünlerinin durumları.

Yusuf Kemal Bey (Kastamonu)'in İstanbul da yaptığı temasları konu alan gensoru görüşmeleri sonunda Vekiller Heyetine güvenoyu vermiştir. Ayrıca 3 tane de kanun teklifi sunmuş fakat bunlar kanunlaşmamıştır.

Hasan Tahsin Bey II. Dönem TBMM seçimlerine Aydın'dan katılmış, 17 Temmuz 1923'te 329 oy alarak mebus seçilmiştir. Hasan Tahsin Bey 11 Ağustos 1923'te Meclise katılmış, ertesi gün de mazbatasını onaylanmıştır. TBMM'nin II. Dönem faaliyetlerinde İstida, Nafia, Mübadele ve İmar ve İskân komisyonlarında çalışmıştır. Bu dönemde, ormanların işletilmesi hakkında soru önergesi dışında Genel Kurulda 29 farklı konuda 48 konuşması olmuştur.

III. Dönem TBMM seçimlerine mebus aday olarak giren Hasan Tahsin Bey 457 oy alarak Aydın mebusu olmuştur. 3 Ekim 1927'de mazbatasını almış, 1 Kasım'da Meclise katılmış, 2 Kasım'da da mazbatasını onaylanmıştır. III. Dönem TBMM çalışmalarında Divan-ı Muhasebat (Sayıştay) ve Teşkilat-ı Esasiye (Anayasa) komisyonlarında görev alarak çalışmıştır. Genel kurulda 16 değişik konuda 25 konuşma yapmıştır. Hasan Tahsin Bey IV. Dönem TBMM'ne 4 Mayıs 1931'de Aydın mebusu olarak katılmış, bu dönemde Anayasa Komisyonunda çalışan Hasan Tahsin Bey Mecliste değişik konularda 25 konuşma gerçekleştirmiştir.

Hasan Tahsin Bey 'in TBMM'de son dönemi V. Dönem olmuştur. Aydın milletvekili olarak 12 Şubat 1935'te aldığı seçim tutanağı ile 1 Mart 1935'te Meclise katılmış ve tutanağı 7 Mart 1935'te onaylanmıştır. 1935-1939 yıllarında faaliyet gösteren V. Dönem TBMM' de Teşkilâtı Esasiye Encümeni üyeliğine getirilmiştir. Genel Kurulda; bazı maden hurdalarının dışarı çıkarılmasının yasak edilmesi ve satın alınması, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün memur ve müstahdemlerinin ücretleri, Gümrük ve İnhisarlar Vekilliği memurları kanun lâyihası, Hatay muvaffakiyetinden dolayı açılan müzakere, iskân edilen muhacirlere verilen samanlık hakkındaki Arzuhal Encümeni mazbatasını, madeni ufaklık para hakkındaki Kanun'un 1. maddesinde değişiklik yapılması, Muvazene Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinde yazılı müddetin bir sene daha uzatılması, nalband mektepleri ve nalbandlık hakkındaki Kanun, Orman Kanunu, ortaokul öğretmenleri yetiştirmek maksadıyla Gazi Terbiye Enstitüsünde açılan kursa devam eden öğretmen okulu mezunları, subay ve askerî memurların yaşları hakkındaki Kanun, tuz hakkındaki Kanun, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Meteoroloji İşleri Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifelerine dair Kanun, Türkiye Ziraat Bankasının

ipoteekli ve müteselsil ziraî borçlarının taksitlenmesi, Van Gölü Gemi İşletme İdaresi 1935 yılı bütçesi, Yalova Kaplıcaları ile Kaplıcalar Bölgesi'nin idaresi, zeytinciliğin ıslahı ve yabancılarının aşılattırılması ve Zirai Satış Kooperatifleri birlikleri hakkındaki Kanun dolayısıyla konuşmalar yapmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Arzuhal Encümeninin çalışmalarıyla ilgili bir de taktir vermiştir.

Hasan Tahsin Bey I. II. III. IV ve V. Dönemlerde Aydın milletvekili seçilerek Meclisteki yerini 1939 yılına kadar korumuştur. TBMM'nin kuruluşundan 5. Dönem sonuna kadar milletvekili olarak kalabilen nadir milletvekillerinden biri olmuştur. Milletvekilliği sona erince Bozdoğan'a gelerek tarım ve ziraat işleriyle ilgilenmiş Bozdoğan'da yaşamıştır. 18 Aralık 1951'de 86 yaşında iken hayatını kaybetmiştir. Evli olup çocuksuzdur. Rumca bildiği kısa hal tercümesinde yazılıdır. Zübeyde Hanım'ın babasını, kocası Ali Rıza Efendi'yi ve Ali Rıza Efendi'nin babası Kızıl Hafız Ahmet Beyle ilgili olarak bilgileri Enver Behnan Şapolyo'ya anlatarak Atatürk'ün soyağacı hakkında önemli katkılar sağlamıştır.

Günver GÜNEŞ

KAYNAKÇA

Arşivler

Osmanlı Arşivi Belgeleri

BOA, DH.SAİD.d, 71/401; BOA, DH.MKT, 1297/40; BOA, İ.DH, 1349/18; BOA, İ.DH, 1370/3; BOA, İ.DH, 1490/54; BOA, İ.DH, 1505/47

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

BCA, 30.10.0.0/6.36.32; BCA, 30.10.0.0/6.36.33; BCA, 30.10.0.0/64.430.7

Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Arşivi

Dosya No:M0000486

TBMM Arşivi,

Tercüme-i Hal Kâğıdı Örneği, Sicil No.30.

Kitap ve Makaleler

BİRİNCİ DÖNEM MECLİS ALBÜMÜ (1920-1923), TBMM Basımevi, Ankara 2022.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, III. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları No:6, Ankara 1994.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis'in Vekilleri: Milli Mücadele Döneminde Seçimler**, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

GÜLER, Ali, **Atatürk Soy, Ailesi ve Öğrenim Hayatı**, Ankara 1999.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM V. Dönem 1935-1939**, II. Cilt, TBMM Vakfı Yayını No:26, Ankara

2000.

KÖKELİ, Hasan, **I. Dönem TBMM Polis Kökenli Milletvekilleri**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2010.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem (1923-1927)**, Cilt:3, TBMM Vakfı Yayınları Ankara 1995.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi III. Dönem (1927- 1931)**, Cilt:3 TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, **Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi**, İstanbul1958.

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, Ankara 1338 (1922)

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:1, 18.19.20.21.22,Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1959. **TBMM Zabıt Cerideleri**, Cilt:2. 3. 4. 5, Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1981.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:11.12.13.14.15.16.17,Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1958.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:23.24.25.26.27, Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1960. **TBMM Zabıt Cerideleri**, Cilt:28.29, Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1961.

TBMM Gizli Celse Zabıtları, Cilt:1- 4, Devre:1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sanem Matbaası, Ankara, 1985.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hasan-tahsin-san/?pdf=7223> adresinden erişilmiştir